

SPRÁVA ÚZEMÍ V PROSTORU A ČASE

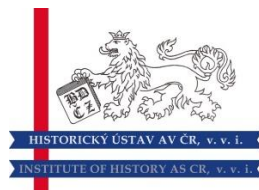
METODIKA ZPRACOVÁNÍ PODKLADŮ PRO VEŘEJNOU WEBOVOU APLIKACI PROJEKTU

Václava Horčáková – Markéta Marková

Tomáš Janata – Jiří Krejčí – Jiří Smitka

**FAKULTA
STAVEBNÍ
ČVUT V PRAZE**

České vysoké učení technické v Praze, Fakulta stavební
Historický ústav AV ČR, v. v. i.
Státní oblastní archiv Praha
2022

Metodika vznikla v rámci projektu výzkumu a vývoje Správa území v prostoru a čase řešeného v rámci programu na podporu aplikovaného společenského a humanitního výzkumu, experimentálního vývoje a inovací ÉTA, který je financován Technologickou agenturou České republiky.

Identifikační kód projektu: TL03000264

Obsah

- I.** Úvod
- II.** Cíle metodiky a její uživatelé
- III.** Písemné prameny
- IV.** Kartografické prameny
- V.** Terminologie
- VI.** Přehled řešení
 - VI.A** Realizační tým
 - VI.B** Pracovní nástroje
 - VI.C** Pracovní systém pro vkládání dat a správu obsahu
- VII.** Strukturování informací
 - VII.A** Osobní, rodinná a rodová jména
 - VII.B** Topografické údaje
 - VII.C** Datace
 - VII.D** Další informace
 - VII.E** Zápis citací
- VIII.** Aplikace pro prezentaci výsledků
- IX.** Plán dlouhodobého uložení dat
- X.** Prameny
- XI.** Literatura
- XII.** Obrazová příloha

Metodika

I. Úvod

Projekt Správa území v prostoru a v čase je zaměřen na komplexní studium podkladů k evidenci vlastnických vztahů ve spojitosti se správními a administrativními jednotkami v období novověku pro historickou zemi Čechy a podrobněji v modelových územích. Metodicky je založen na kombinaci studia písemných, kartografických a ikonografických pramenů, přičemž tato problematika je studována s ohledem na vzájemné vazby vývoje vlastnictví půdy a správy území.

Chronologicky je vymezen obdobím od skončení třicetileté války, tedy od poloviny 17. století do roku 1848. Tato dvě století českých dějin byla naplněna událostmi, které změnily společnost i krajinu. Obnova země po třicetileté válce, reformy osvícenského absolutismu, počátky industrializace a modernizace, to vše bylo součástí uvedeného časového období, které uzavřela revoluce 1848. Revoluce znamenala konec starých vlastnických i správních vztahů, zrušení poddanství a patrimoniální správy, nástup modernizace a rozvoje občanské společnosti.

Cílem projektu je implementace všestranně použitelného prostředí pro vyhledávání a syntézu dat o patrimoniální správě, využití krajiny a hierarchizaci správních a administrativních jednotek včetně odkazů do bibliografie k jednotlivým jednotkám, a to formou veřejné webové aplikace, která představuje základní a dosud chybějící pomůcku pro archivní, knihovní a muzejní pracoviště. Tato metodika představuje předkládanou pomůcku jak po stránce skutečně metodické (především kap. III až VI), tak i aplikované, umožňující nejen porozumění dané problematice, ale i replikaci a případné nasazení (kapitoly VII až IX) v rámci vlastního, rozšířeného řešení.

II. Cíle metodiky a její uživatelé

Metodika přenosu geoprostorových informací shrnuje zkušenosti se zpracováním pramenů a jejich převedení do obsahu využitelného specializovaným mapovým portálem. Tento mapový portál má sloužit především jako pracovní pomůcka pro archiváře, historiky, muzejníky, památkáře, knihovníky, pracovníky státní správy a samosprávy i pro širší poučenou veřejnost, badatele, kteří jsou zvyklí pracovat s prameny a schopné za vizualizovanými daty vidět širší souvislosti a trendy nebo si prostě jen představit příběh krajiny a lidí s ní spojených. Webová aplikace by měla práci uživatelů s prameny nejen usnadnit, ale poskytnout i podněty pro nové pohledy na známá fakta.

Text metodiky podává přehledným způsobem základní údaje pro orientaci uživatelů v práci s webovou aplikací a poskytuje podněty případným zájemcům o další zpracování a

rozšíření této problematiky na další země. Především pro Moravu a Slezsko lze využít stejně velké, možná větší bohatství pramenů úřední i neúřední povahy.

Jakkoli je aplikovaná část metodiky zaměřena na technické podání použitého řešení, předpokládají její tvůrci, že aplikace (mapový portál), jež je nad daty posbíranými dle metodiky postavena, bude sloužit jako výchozí platforma, přístupový bod k tvorbě svého druhu informačního systému o držbě a správě území, a bude dále rozvíjena, rozšiřována geograficky i věcně a především odborně využívána. K tomu je možné využít uživatelských oprávnění, jež vybraným uživatelům dají možnost zasahovat do dat v datové bázi, provádět úpravy či doplnění.

III. Písemné prameny

Databáze vrchnostenské správy vychází především ze dvou typů písemných pramenů, popisujících území celých Čech (tj. české země) z doby od skončení třicetileté války do konce patrimoniální správy v roce 1848. Prvním druhem jsou *katastry*, úřední soupisy majetků podrobených zemské dani jako podklad pro její vybírání. Druhým využitým typem pramenů jsou *topografické příručky*.

Při volbě písemných pramenů jsme kladli důraz na ty zdroje, které zachycují české území v co nejširším rozsahu, aby bylo možno zobrazit v rámci jednoho časového úseku co největší území. Zároveň hrála důležitou roli možnost přístupu k těmto pramenům ve formě kritických vydání (edic) nebo volně dostupných digitalizovaných originálů.

Jako zdroj základních informací byly zvoleny tyto prameny:

- *Berní rula*,
- *Tereziánský katastr*,
- František Jaroslav Schaller: *Topographie des Königreichs Böhmen*,
- Johann G. Sommer, *Das Königreich Böhmen: statistisch-topographisch dargestellt* a
- František Palacký, *Popis Království českého*.

Berní rula je soupis daňových povinností v Českém království, který vznikl v první polovině padesátých let 17. století, dokončen byl zhruba v roce 1654. Jedná se o první katastr poddanské půdy v Čechách, který mapoval neutěšený stav země po skončení třicetileté války. Soupis se týká pouze poddanské půdy (rustikál).

Provedení soupisu bylo řízeno úřadem nejvyšších berníků jmenovaných českým zemským sněmem v roce 1652 a komisí o dvanácti členech. Vizitační komise postupně sepi-sovaly zdaněný majetek v jednotlivých krajích, práce probíhaly do jara 1655. V letech 1677–1672 proběhly ještě revizitace, které odstranily některé nedostatky, které znevýhodňovaly podhorské i jiné méně úrodné oblasti. Základní berní jednotkou pro zdanění poddaných byl „osedlý“. Jednotka zahrnovala jednoho sedláka nebo čtyři chalupníky nebo osm „zahradníků“.

Knihy jsou rozděleny podle krajů, fond spravuje Národní archiv. Originály nejsou veřejnosti běžně přístupné, od 50. let 20. století však byly postupně vydány tiskem jako kritické edice. Vydány byly svazky pro pražská města a kraje: Bechyňský, Boleslavský, Čáslavský, Hradecký, Kouřimský, Plzeňský, Podbrdský, Prácheňský, Vltavský, Žatecký, Kladsko. Nevydány zůstaly kraje: Chrudimsko, Litoměřicko, Loketsko, Rakovnicko. Svazek zachycující Slánsko se nedochoval.

Tereziánský katastr je souhrnné označení pro aktualizace původní berní ruly, ke kterým došlo v letech 1741–1758, s doplňky a opravami až do roku 1790. Na rozdíl od původní berní ruly už zachycoval kromě poddanské i vrchnostenskou (dominikální) půdu a zohledňoval bonitu půdy, kterou rozděloval do osmi kategorií podle úrodnosti.

Tereziánský katastr je uložen v Národním archivu, edice Tereziánského katastru byla vydána tiskem v letech 1964–1970.

František Jaroslav Schaller, *Topographie des Königreichs Böhmen*. Podrobná topografie Čech učeného piaristy F. J. Schallera (1738–1809) vyšla v šestnácti svazcích v Praze a Vídni v letech 1785–1791. Doplňuje ji čtyřsvazkový popis Prahy z let 1794–1797 (*Beschreibung der Königlichen Haupt und Residenzstadt Prag sammt allen darinn befindlichen sehenswürdigen Merkwürdigkeiten*). Je zakladatelským dílem geografické statistiky pro české území.

Schaller při zpracování své topografie vycházel z vlastních studií, literatury a z dotazníků určených především vrchnostenským úřadům a farám. Dotazníková forma byla takto použita v českém prostředí v tomto rozsahu poprvé. Čechy popisuje podle jednotlivých krajů, v jejich rámci potom dle majetkových celků (panství, statků, měst). V Schallerově místopise proto nacházíme pro naši práci důležité údaje o jménech a poloze jednotlivých lokalit, jejich majitelích a správním začlenění.

Schallerovo dílo poskytuje obraz země po josefínských reformách, které znamenaly významnou proměnu v majetkové držbě. Na rozdíl od katastrů obsahuje řadu nepřesností a omylů, je však bohatší o retrospektivní popisy vývoje vlastnických vztahů a přináší i řadu drobných, leč jedinečných informací a poznámek.

Schallerova topografie se řadí do kategorie starých tisků a není čtenářům v knihovnách běžně dostupná. Dílo však bylo kompletně digitalizováno a přístup k němu poskytuje volně bez omezení řada digitálních knihoven.

Johann Gottfried Sommer, *Das Königreich Böhmen: statistisch-topographisch dargestellt*. Německý rodák Johann Gottfried Sommer (1782–1848) působil od roku 1809 v Praze. Sommerova topografie vyšla v šestnácti svazcích v letech 1833–1849. Vznikla podobným způsobem jako dílo Schallerovo, zčásti na základě dotazníkové akce. Je opět rozdělena podle jednotlivých krajů a přináší velké množství topografických, statistických i demografických informací, ale i řadu nepřesností a omylů. Podává obraz země v období

před revolucí 1848, která opět proměnila vlastnické i správní poměry v Čechách. V závěru života J. G. Sommer připravoval topografii Prahy, tu však nedokončil. Dílo je rovněž kompletně volně dostupné online v digitálních knihovnách.

František Palacký, Popis Králowstwí českého.

Zakladatel české historické vědy František Palacký (1798–1876) zvolil pro svou topograficko-lexikografickou příručku stejné uspořádání, jako měla topografie J. G. Sommera. Je to stručný seznam míst s připojenými statistickými údaji (počet domů a obyvatel) na základě úředního popisu obyvatelstva z roku 1853. Palackého hlavním cílem bylo poskytnout na základě studia archivních pramenů přehled českých názvů lokalit, poněmčená česká jména nahradit českými ekvivalenty a znovu obnovit zapomenutá jména. Práce vznikala od roku 1845, dílo bylo předáno do tisku v roce 1847. Revoluce 1848 pozdržela vydání díla a zároveň učinila z převážné části obsahu záležitost historickou, jak si sám autor uvědomoval. „...*A však nebude proto bohdá nemilo potomstvu dověděti se i z něho také, kterak Čechy celé před auplným zrušením feudalismu rozmanitě roztríděny a rozděleny byly.*“

Kniha je dostupná v tištěné formě v novějších vydáních (poslední vydání v roce 2019) i online v digitálních knihovnách.

IV. Kartografické prameny

Údaje o lokalitách z písemných pramenů jsou vkládány do mapové aplikace, obsahující kromě současné mapy též staré mapy, pokrývající území celých Čech (I. – III. vojenské mapování).

I. vojenské mapování – josefské

1764–1768 a 1780–1783 (rektifikace), měřítko 1: 28 800

Mapové dílo vzniklo pro vojenské účely a bylo zpracováno důstojníky vojenské topografické služby, kteří projížděli na koni krajinou a mapovali metodou „à la vue“ (od oka), tedy pozorováním v terénu. Mapy jsou velmi podrobné, detailně zobrazují zejména komunikace, vodní toky, využití půdy (louky, pastviny atd.) i různé typy budov (kostely, mlýny). Jako základ byla užita starší mapa kartografa Johanna Christopha Müllera (1673–1721). Mapy jsou ručně kreslené a kolorované. Zachycují české území v době před nástupem průmyslové revoluce, která barokní krajinu významně proměnila.

II. vojenské mapování – Františkov

1836–1852, měřítko 1: 28 800

Mapové dílo, je již podstatně přesnější než I. vojenské mapování, jeho vzniku předcházela vojenská triangulace. Podkladem byly mapy stabilního katastru, budovaného ve shodném časovém období. Obsahově je mapa v podstatě totožná s I. vojenským mapováním, zobrazuje však již změněnou krajinu, ve které výrazně ubyly lesy a přibýlo orné půdy.

III. vojenské mapování – Františko-josefské

1877–1880 (Čechy), měřítko 1 : 25 000

Po prohrané prusko-rakouské válce roku 1866 bylo rozhodnuto o novém vojenském mapování. Jeho podkladem se staly opět katastrální mapy. Přesnější mapy byly potřebné při rostoucí industrializaci stále více i v civilní oblasti, např. při budování komunikací, splavňování řek, v hornictví, územním plánování. Výsledkem mapování byly kolorované mapy (tzv. topografické sekce 1 : 25 000), z nichž přetiskem vznikly mapy speciální (1 : 75 000) a generální (1 : 200 000), které byly tištěny již jen černobíle.

Originály map I.–III. vojenského mapování jsou uloženy v Rakouském státním archivu – Válečném archivu. Tisky spravuje více různých mapových sbírek, digitalizáty přístupné na různých veřejných internetových portálech v různé kvalitě. Mezi významné patří:

- web Laboratoře geoinformatiky UJEP (<http://oldmaps.geolab.cz>),
- web maďarského interdisciplinárního projektu Arcanum (<http://www.mapire.eu>),
- web Chartae Antiquae, zpřístupňující různé staré mapy (www.chartae-antiquae.cz).

Pro práci byly používány mapové služby TLS nad digitalizáty z webu [chartae-antiquae.cz](http://www.chartae-antiquae.cz)

V. Terminologie

Berně – daň

Dominikál – půda spravovaná přímo v režii šlechticů

Dominium – též panství (v širším slova smyslu); územní celek pod správou vrchnosti. Nadřazený výraz pro různé druhy správních jednotek – panství (v užším slova smyslu), statek, dvůr, majetek města, kláštera, kapituly, záduší apod.

Držba – právní pojem pro kontrolu, kterou osoba úmyslně vykonává nad věcí, přičemž držitel s věcí nakládá jako s vlastní. Držitel může být vlastníkem, ale kromě něj může být držitelem i jiná osoba, pokud se chová, jako by jí věc patřila.

Historická topografie – historická disciplína, která sleduje historicko-místopisný a zeměpisný aspekt vymezeného území, zabývá se jeho stavem v minulosti

Ikonografie – vědní disciplína, která se zabývá popisem, klasifikací a interpretací různých zobrazení. Je součástí dějin umění.

Katastr – soupis nemovitého majetku vytvořený pro daňové nebo jiné úřední účely

Osedlý – a) Poddaný, který byl držitelem gruntu, tj. rustikálních polností, obytných a hospodářských budov

b) Berní jednotka, která označovala fiktivní poddanskou usedlost, na kterou se předpisovala pozemková daň a na niž se skutečně poddanské grunty přepočítávaly

Patrimoniální správa – též vrchnostenská správa. Veřejná správa, kterou vrchost vykonávala na svých panstvích od středověku do roku 1848. Kromě správy majetku zahrnovala též moc soudní a správní vůči poddaným.

Poddanství – povinnosti poddaného vůči vrchnosti, státu a církvi (peněžní, pracovní, naturální). Zrušeno bylo v roce 1848.

Rustikál – půda, která nebyla spravována v přímé režii vrchnosti a byla pronajímána poddaným

Vrchnostenská správa viz patrimoniální správa

VI. Strukturování informací

VI.A Osobní, rodinná a rodová jména

Osobní, rodinná a rodová jména jsou v tištěných pramenech a edicích uváděna různými způsoby. Jsou různě transkribována nebo transliterována, zapisována v širší nebo zkrácené podobě. Standardy pro zápis šlechtických jmen nemá historická věda dodnes, ne-jednotný přístup vykazují i jmenné autority Národní knihovny.

Jedná se převážně o jména vlastníků, která jsou pro identifikaci majetkových vztahů velmi důležitá. Pokud je jméno osoby u různých majetků uvedeno v různých jazykových variantách, bylo by obtížné dohledat všechny majetky jedné osoby.

Pravidla pro psaní šlechtických jmen jsme převzali z webu Nová šlechta v českých zemích a podunajské monarchii (výstup z projektu Progres Q09 řešeném na Ústavu světových dějin Filozofické fakulty univerzity Karlovy, dostupné z: <http://novanobilitas.eu/>). Titul se uvádí před příjmením (Karel rytíř Kořistka). Pokud měl šlechtic predikát, uvádí se za příjmením (Karel hrabě Černín z Chudenic).

Pro jména osob byla proto vytvořena forma zápisu, která uvádí jednu závaznou formu jména v záhlaví, s uvedením zdroje informace ve zvláštním poli. Další varianty jména převzaté s dalších pramenů jsou zapisovány do dalších polí. Systém umožňuje zapsat pět modifikovaných jmen. Tyto varianty povedou koncového uživatele ke standardizované formě jména.

Do dalších polí se zapisuje rok narození a úmrtí osoby jako jednoznačný identifikátor. Pokud se přesná data nepodaří dohledat, zapisujeme století, ve kterém byla osoba činná (např. činný 19. století), což zabrání sloučení jmenovců v několika generacích (u šlechtických rodů se křestní jména dědila po generace). Ve zvláštních polích je pak ještě uvedeno rodové jméno včetně variant, aby bylo možné samostatně dohledávat majetek jednotlivých rodů, zdroj primární informace, odkaz na další zdroje dostupné po síti (encyklopedie, biografické slovníky). Pole pro poznámky je určeno pro další doplňující informace, pokud jsou potřebné (např: V Berní rule uveden jako "hrabě Broj". BR 18. Kouřimsko I, s. 331).

Příklad:

Jméno:

Adolf Vratislav hrabě ze Šternberka

Varianta jména 1

Vratislav Šternberk

Varianta jména 2

Adolf Vratislav hrabě ze Sternbergu

Rod

Šternberkové

Rod 2

Sternberg

Narození

1627

Úmrtí

1703

Zdroj

BR 18. Kouřimsko I, s. 349

Zdroj 2

BR 19. Kouřimsko II, s. 857

Odkaz 1

https://cs.wikipedia.org/wiki/Adolf_Vratislav_ze_%C5%A0ternberka

Odkaz 2

<https://www.historickaslechta.cz/osobnosti/sternberg-adolf-vratislav-1627-%E2%80%A0-1703/>

Odkaz 3

<https://biblio.hiu.cas.cz/records/61b758ea-e272-4780-a820-e17f0fcc60f1>

VI.B Topografické údaje

Pro topografické údaje byla zvolena jako závazná současná podoba jména lokality. Další varianty, české i německé, které prameny uvádí, jsou zapisovány do odkazujících polí a uvedením pramene. Zvláštní pole obsahuje německé názvy lokalit v letech 1939–1945.

Příklad: Kamýk nad Vltavou

Odkaz 1: Kameyk (Palacký, s. 12)

Odkaz 2: Kamaik

Odkaz 1939–1945: Kameik

VI.C Datace

U jednotlivých časových vrstev jsou vkládány údaje o vzniku konkrétního pramene. Vizi-tace Berní ruly byly zhotovovány v letech 1654 a 1655, údaje k vlastnictví dominií Tere-ziánského katastru odpovídají roku 1748. U tištěných pramenů, tj. topografických příru-ček, jsou uváděny roky vydání jednotlivých svazků (viz výše ve III. kapitole).

VI.D Další informace

Korporace

Kromě jednotlivců byly vlastníky různých dominií i různé instituce nebo rody. Pokud byl majetek v držení instituce nebo rodiny, případně nebylo vyřešeno dědické řízení po

předchozím majiteli, je jako majitel dominia uvedena “korporace”, kolektivní vlastník. Vyskytly se i několik případy, kdy nebyl jistý majitel; v takovém případě je potom uvedeno v poznámce záznamu, co bližšího uvádí pramen resp. edice pramene, případně uvedeme termín “nejistý majitel”.

Korporacemi jsou tedy církevní instituce (pražské arcibiskupství, kláštery, kapituly, koleje, semináře, kostely, špitály, řády, proboštství, děkanství, farnosti), světské instituce (města, nadace, úřady, královská komora), dědicové zesnulého předchozího majitele, nebo rodiny. Dále sem patří též skupiny svobodníků (svobodnické čtvrti).

Mezi majetky královské komory jsou uvedeny jak majetky komorních panství, tak královská města. Majetky královských měst jsou vedeny jako majetky jednotlivých korporací.

Typologie majetkových celků

Základní rozlišení majetkových celků bylo stanoveno podle formy vlastnictví: Státní (královské, komorní), veřejné (majetek obcí, měst), soukromé (fideikomisní, alodiální, majorátní, primogeniturní aj.), církevní (arcibiskupské, biskupské, klášterní (řádové), beneficiální, kostelní). Vznikla číselná tabulka, která zachycuje názvy vlastnických kategorií uvedených v pramenech, která řadí termín k některé z forem vlastnictví.

Sporné lokality

V používaných pramenech se setkáváme s velkým množstvím lokalit různého charakteru, většina z nich je snadno lokalizovatelná na současných mapách nebo v terénu. Pramene ale uvádějí i lokality zaniklé (zejm. Berní rula, kde během třicetileté války pustly usedlosti i celé vsi) nebo lokality, jejichž jména již nejsou známa. S tím souvisí možnost lokalizace některých míst. V mnoha případech se nám podařilo místa vsí nebo samot určit, pro problematičtější lokality slouží tabulka se “spornými lokalitami”. Se seznamem průběžně pracujeme a snažíme se o dohledávání míst, některá se z dalších pramenů nebo literatury již podařilo lokalizovat a zanást do mapové aplikace spolu s vyplněním údajů o vlastnictví.

VI.E Zápis citací

Citace pramenů jsou zapisovány ve zkrácené podobě (pramen, číslo svazku, strana), plné citace je možné dohledat v Seznamu pramenů. Citace jsou jednoznačné, a snadno dohledatelné.

Pokud existují volně dostupné digitalizáty pramenů, je v záznamu uveden i odkaz na příslušnou stranu knihy.

Příklad 1 – katastr:

zkrácená citace: BR 23. Plzeňsko I, s. 79

plná citace: Berní rula. Sv. 23, Kraj Plzeňský. Díl I. / zpracovala Marie Doskočilová. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1952. 442 s.

Příklad 2 – topografie:

zkrácená citace: Schaller 1, s. 118

plná citace: Schaller, Josef František Jaroslav: Topographie des Königreichs Böhmen. Erster Theil, Rakonitzer Kreis. Prag : K.k. Normalbuchdruckerei, Wenzel Piskaczek Fakt., 1785. [12], 236, [2] s.

V případě, že je pramen volně dostupný na internetu, uvádí se hypertextový odkaz na příslušnou stranu textu:

Příklad:

Dostupné z: <https://biblio.hiu.cas.cz/records/6d9028c4-6050-4061-83de-321330>

VII. Přehled řešení

VII.A Realizační tým

Podobně rozsáhlý úkol jako excerpovat a zpracovat databázi držby území vyžaduje interdisciplinární přístup a zapojení odborníků na historické vědy, archivnictví a knihovnictví, historickou geografii či kartografii, informatiku a další obory.

Na prvotním naplnění báze daty pracovali odborníci předkládajících pracovišť, doplnění o množství dalších pracovníků, kteří prameny zpracovali zpravidla z vlastního odborného zájmu. Základním pracovním kolektivem byli odborníci:

- Českého vysokého učení technického v Praze, Fakulty stavební, katedry geomatiky (organizační zajištění prací, technické zázemí a serverová, geografická a aplikační část);
- Historického ústavu Akademie věd ČR, oddělení bibliografie (metodický dohled a odbornost v oblasti zanášení bibliografických informací, práce s pěticí základních pramenů, výkladu a přenosu historických faktů) doplnění o množství samostatných badatelů, studentů historických věd a dalších spolupracovníků;
- Univerzity Karlovy, Přírodovědecké fakulty (problematika map panství a jejich interpretace) a
- Státního oblastního archivu v Praze (archivní rešerše a odbornost v oblasti pramenů mimo základních pět pramenných pilířů plus detailní sondy do hlubší doby) doplnění o pracovníky dalších vybraných pracovišť státních oblastních archivů.

Kompletní přehled všech zapojených řešitelů projektu je k dispozici v rámci webového mapového portálu na adrese *spravauzemi.namapach.cz* v sekci Autorský tým.

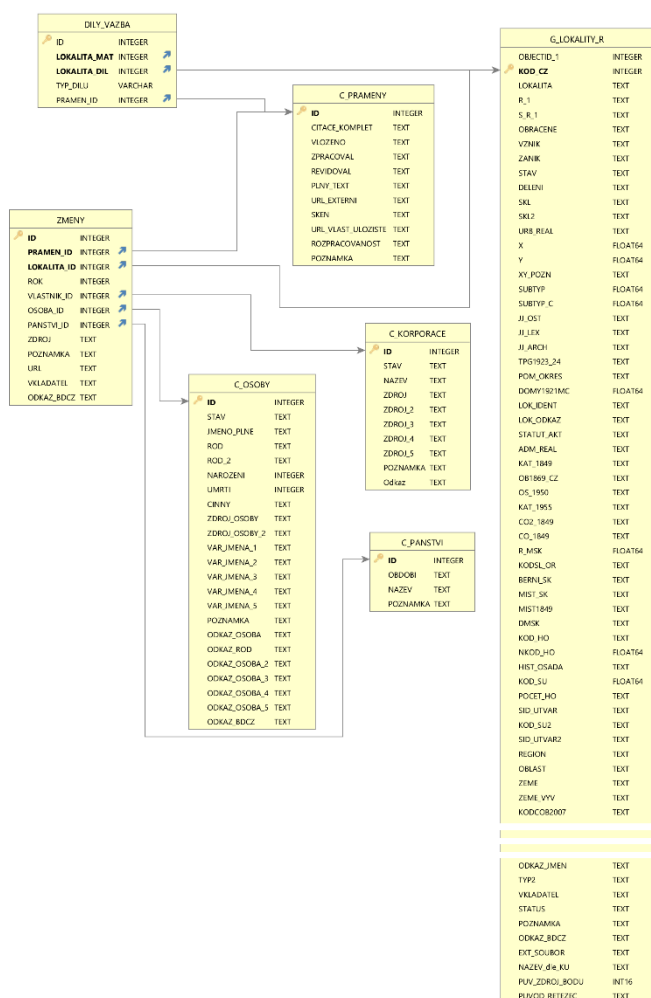
VII.B Pracovní nástroje

Dokument slouží jako metodický prostředek k identifikaci a interpretaci historiografických dat a jejich utřídění, hierarchizaci a uložení. Jako takový nevyžaduje zvláštních nástrojů mimo těch, jež umožňují nahlížet data z pramenů a pramenných edic číst (v případě využití jiného přístupu než fyzických výtisků).

VII.C Pracovní systém pro vkládání dat a správu obsahu

Pracovní systém, pomocí kterého jsou vkládána data do databáze, sestává ze tří úrovní:

- mapový server (mapové služby ArcGIS Feature Service),
- databáze MS SQL ve verzi Express,
- aplikační rozhraní.

Obr. 1 | Schéma tabulek v datové bázi a jejich vzájemných vazeb (některá pole potlačena)

Aplikační rozhraní postavené na architektuře ArcGIS API for JavaScript slouží jednak pro zobrazení mapy a prezentaci již vložených lokalit do databáze, ale také pro jejich editaci. Editovat je možné jednotlivé tabulky, uložené v databázi MS SQL Express, se kterými komunikuje skrze webové mapové služby Feature Access, umožňující obousměrnou komunikaci a v případě autentizovaného přístupu nejen čtení, ale i změnu, zápis a mazání prvků.

Databázové schéma na obr. 1 ukazuje jednotlivé tabulky, číselníky a jejich vzájemné vazby. Systém je primárně orientován na lokality (prostorová tabulka G_LOKALITY, jejíž základ tvoří informace z databáze CZ_RETRO), k nimž se prostřednictvím tabulky ZMENY vkládají informace o vlastnictví a jeho změnách a skrze tabulku DILY_VAZBA se v případě potřeby lokality provazují navzájem (viz dále).

Při zanášení dat do databáze se primárně vkládá do tabulek ZMENY, případně do číselníků C_OSOBY, C_KORPORACE, C_PANSTVI a C_PRAMENY. Při vkládání nových údajů mnohdy dochází k aktualizaci číselníků o osoby nebo vlastníky, kteří prozatím nebyli třeba při zpracování předchozího obsahu.

Na pozadí se vytvářejí pomocné databázové pohledy, které agregují data z tabulek ZMENY, DILY_VAZBA a číselníků s prostorovou tabulkou, aby je bylo možné zobrazovat v mapové aplikaci na webovém portálu.

Dělené vlastnictví

Dělí-li se lokalita na díly, jsou tyto díly evidovány v tabulce DILY_VAZBA. Tato tabulka propojuje jednotlivá vlastnictví, pokud mají podobu jen dílčí části sídla (jednotlivá usedlost, několik domů, pivovar, sakrální areál apod.). Sídlo jako takové (dále jako lokalita) představuje buď celý sídelní útvar (vesnice, část vsi, samota apod.) anebo jeho majoritní část.

Díl vlastnictví, který je možné jednoznačně prostorově určit (přiřadit mu polohu v souřadnicovém systému; dále jako **díl lokalizovatelný**), je vlastně samostatnou lokalitou v tabulce G_LOKALITY, která může v jednom pramenu být provázána s jinou (tvořící její tzv. mateřskou lokalitu), ale v jiném může být zcela samostatná či figurovat jako mateřská lokalita pro jiné prvky. **Díly nelokalizovatelné** (zaniklé ovčiny, pily a další, zpravidla hospodářské jednotky, stejně jako skupiny domů či jiné nejasně vymezené části sídel) jsou v tabulce G_LOKALITY vedeny jako položky s dočasnými, smyšlenými souřadnicemi (všechny tyto body jsou soustředěny sz. od Česka v prostoru Saska a polohové souřadnice jsou jim příležitostně přidělovány, dojde-li k ujasnění jejich umístění).

Díly jsou dvojího druhu ještě dle vztahu k mateřské lokalitě. **Díl geografický** je propojen s mateřskou lokalitou geografickou blízkostí, ekonomickými vazbami apod. Takové díly

uvádějí prameny topografického charakteru. Jedná se zpravidla o detašované hospodářské jednotky vsí, nacházející se v jejich okolí, nicméně geografický díl může být vzdálen od mateřské lokality i několik kilometrů. Naproti tomu **díl držebnostní** je součást vlastnictví, která není vsí ani jiným kompaktním sídelním celkem, ale zpravidla jde o objekty nebo areály, mající právní vazbu k dané lokalitě mnohdy z historických důvodů, a společně tvořící jeden celek vlastnictví (ovšem většinou geograficky nespojitý); uvádějí je prameny katastrální. Tyto dvě formy dílů jsou principiálně zcela odlišné, ale z hlediska databáze mají obdobný charakter.

Pro potřeby uživatelské vizualizace vlastnických vztahů jsou důležité díly držebnostní, představující v areálových jednotkách (např. katastrálních územích) vlastnictví dělené mezi několik osob/korporací. Díly geografické a jejich evidence jsou naproti tomu spíše reakcí na zásadu vykreslit v datové bázi co nejúplněji a nejpresněji údaje topografického charakteru z příslušných pramenů, tedy i propojení hospodářské zázemí sídel s nimi samými. Databáze si klade za cíl podat údaje obsažené v základních pramenných edicích dle nich samotných, beze snahy opravovat chyby, ať už skryté či zjevné. U zjevných chyb a nepřesností se pak snaží podat možný správný výklad historické události skrze poznámky, dostupné ke každé lokalitě. Je pak na badateli si případně správnost podávané informace ověřit z dalších zdrojů.

Vkládání excerpované informace do datové báze

Informace o vlastnictví a jeho změnách eviduje především šestice atributů v tabulce ZMENY. Tato tabulka představuje nejdůležitější spojení prostorové informace v podobě lokalit s údaji o držbě. Vyplňuje se vždy:

ZMENA (rok, ke kterému nastalý stav začíná platit);

ZDROJ (pramen nebo zdroj, dokládající daný stav v atributu ZMENA);

VLASTNIK (korporátní vlastník dané lokality od roku v atributu ZMENA);

OSOBA (skutečná osoba, zastupující korporátního vlastníka v dané držbě);

PANSTVI (panství nebo odpovídající majetkový celek, v jehož rámci se nachází předmětná lokalita);

URL (odkaz na sken dokumentu, plný text, převedený text či další relevantní informaci k danému záznamu změny, dle dostupnosti a licenčních možností; pole je volitelné) a

POZNAMKA (další rozšiřující textová informace – další zdroje/odkazy, poznámky z pramenů samých, výklad či interpretace, možný spor apod.; pole je volitelné).

Aby byla zachována integrita dat, bylo vkládání textových informací omezeno na minimum a ponecháno především v dodatečných (volitelných) attributech v podobě volného textu. V základních pěti attributech, popisujících každou zaznamenanou změnu držby, se striktně používají cizí klíče do příslušných tabulek, plnících zde funkci číselníků. Nezřídká se proto při excerpci dat a jejich převodu do databázové struktury stává, že je třeba rozšířit informace v daných číselnících.

Většina polí má striktně definované rozsahy hodnot, případně domény, jichž mohou nabývat. Opět jde o udržení řádu v databázových položkách a zamezení vzniku chyb, duplicit a dalších jevů, negativně ovlivňujících výtěžnost dat v datové bázi.

Výklad polí v tabulkách

Jednotlivá atributová pole ve všech tabulkách jsou vysvětlena v technickém dokumentu, který je k dispozici na webových stránkách https://spravauzemi.namapach.cz/Metodika_vyklad_poli.pdf. Jednotlivá pole mají mnohdy omezení, která jsou rovněž uvedena. Některá pole mají sama charakter číselníku, jsou skrze aplikační rozhraní tedy vyplňována formou výběru z rozbalovacího seznamu.

Použití aplikačního rozhraní

V rámci mapového portálu na webových stránkách <https://spravauzemi.namapach.cz> je k dispozici aplikace umožňující nahlížet datovou bázi a také pořizovat nové údaje či měnit stávající (pouze s autorizovaným přístupem). Na webových stránkách https://spravauzemi.namapach.cz/Aplikace_maua.pdf je v dokumentu detailně popsáno fungování aplikace a jednotlivých jejích součástí. Zde se následující výklad omezuje pouze na stručný nástin procesu zanesení informací do databáze, případně úprav již existujících. Základní součástí aplikace jsou mapové a editační okno. Mapové okno slouží především k náhledu na data, editační částí je možné nahlížet konkrétní databázový záznam a pořizovat jeho změny nebo vkládat záznamy nové.

Součástí mapového okna jsou widgety (programová tlačítka). **Výběr mapových vrstev** umožňuje zapínat a vypínat datové vrstvy zobrazené v aplikaci. Je vhodné mít na paměti, že s množstvím zapnutých a vykreslených vrstev se zvyšují nároky na paměť a systémové prostředky zařízení. Pro praktické vkládání dat je proto vhodné mít zapnuté jen používané vrstvy. Rozkliknutím tří teček za názvem vrstvy lze nastavit průhlednost vrstvy a další operace. Kliknutím na malou šipku před názvem vrstvy lze zobrazit legendu (v případě bodových vrstev).

Tlačítko **legenda** zobrazuje výklad použité symboliky. **Záložky** slouží k uložení a používání záložek, tj. pozic mapového okna. Vhodné, má-li uživatel rozpracovanou konkrétní oblast, ke které se vrací.

VIII. Aplikace pro prezentaci výsledků

Tento dokument představuje metodický návod k zanášení nových dat do databáze držby a správy území a k pochopení jednotlivých jejích součástí. Ovšem bez aplikačního rozhraní, umožňujícího data v datové bázi nahlížet (a editovat), se může jednat jen o velmi abstraktní návod.

Aplikační rozhraní, umožňující nahlížet data v datové bázi, je součástí širšího webu (mapového portálu), kde se předpokládá doplnění nadstavbové funkcionality, výdeje dat a dalších funkcí.

Uživatelsky aplikace bude splňovat především požadavky na přiměřenou rychlost při práci, přehlednost a názornost, široké možnosti vyhledávání, informace propojujícího charakteru – odkazy do jiných relevantních databází, odkazy na plné texty, rejstříky apod.

IX. Plán dlouhodobého uložení dat

Data jsou na denní bázi zálohována databázovými nástroji. Databáze běží na infrastruktuře ČVUT, která je provozována a rozvíjena od 90. let a předpokládá se její fungování v dlouhodobém horizontu, jelikož ji využívají i další studijní a agendové systémy fakulty. Provedené zálohy se archivují jeden rok.

Podrobná metodika má význam i pro dlouhodobé uchování dat i jejich případnou migraci do národních systémů dlouhodobé ochrany dokumentů (LTP) v budoucnu.

X. Prameny

Bibl. citace (kompletní)	Bibl citace (zkrácená)
Berní rula. Sv. 4, Kraj Bechyňský I / zpracovaly Iva Čadková a Magda Zahradníková. Praha : Národní archiv, 2013. 272 s.	BR 4. Bechyňsko I, s.XXX
Berní rula : generální rejstřík ke všem svazkům (vydaným i dosud nevydaným) berní ruly z roku 1654 doplněný (tam, kde se nedochovaly) o soupis poddaných z roku 1651. Sv. II. M–Ž. / sestavili Václav Červený & Jarmila Červená. Praha : Libri, 2003. s. 1048–2188.	BR Rejstřík II, s. XXX
Berní rula : generální rejstřík ke všem svazkům (vydaným i dosud nevydaným) berní ruly z roku 1654 doplněný (tam, kde se nedochovaly) o soupis poddaných z roku 1651. sv. I. A–L / sestavili Václav Červený & Jarmila Červená. Praha : Libri, 2003. xxxvi, 1047 s.	BR Rejstřík I, s. XXX
Berní rula. Sv. 10, Kraj Čáslavský I. / zpracoval František Beneš. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1953. 454 s	BR 10. Čáslavsko I, s. XXX
Berní rula. Sv. 11, Kraj Čáslavský II / zpracoval František Beneš. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1955. s. 463–1066.	BR 11. Čáslavsko II, s. XXX
Berní rula. Sv. 12, Kraj Hradecký. I / zpracoval Václav Pešák. Praha : Státní nakladatelství učebnic v Praze, 1951. 365 s.	BR 12. Hradecko I, s. XXX
Berní rula. Sv. 13, Kraj Hradecký. II / zpracoval Václav Pešák. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1954. 521 s.	BR 13. Hradecko II, s. XXX
Berní rula. Sv. 14, Kraj Hradecký III / zpracovaly Iva Čadková, Magda Zahradníková. -- Vyd. 1.. -- Praha : Národní archiv, 2009. -- 335 s.	BR 14. Hradecko III, s. XXX
Berní rula. Sv. 15, Kraj Hradecký IV / zpracovaly Iva Čadková, Magda Zahradníková. Praha : Národní archiv, 2011. 296 s.	BR 15. Hradecko IV, s. XXX
Berní rula. Sv. 18, Kraj Kouřimský. Díl I. / zpracovala Marie Haasová-Jelínková. V Praze : Státní pedagogické nakladatelství, 1952. 480 s.	BR 18. Kouřimsko I, s. XXX
Berní rula. Sv. 19, Kraj Kouřimský. Díl II. / zpracovala Marie Haasová-Jelínková. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1952 . s. 489–877.	BR 19. Kouřimsko II, s. XXX
Berní rula. Sv. 2, Popis Čech r. 1654 : souhrnný index obcí, osad a samot k berní rule / zpracoval Karel Doskočil. -- 1. vyd.. -- Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1953–1954. -- 2 sv. (872 s	BR 2. Popis Čech roku 1654, s. XXX
Berní rula. Sv. 23, Kraj Plzeňský. Díl I. / zpracovala Marie Doskočilová. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1952. 442 s.	BR 23. Plzeňsko I, s. XXX
Berní rula. Sv. 24, Kraj Plzeňský. Díl II. / zpracovaly Iva Čadková, Magda Zahradníková. Praha : Státní ústřední archiv, 2002. s. 445–729.	BR 24. Plzeňsko II, s. XXX

Bibl. citace (kompletní)	Bibl citace (zkrácená)
Berní rula. Sv. 25, Kraj Plzeňský. Díl III. / zpracovaly Iva Čadková, Magda Zahradníková. Praha : Státní ústřední archiv, 2003. s. 731–1126.	BR 25. Plzeňsko III, s. XXX
Berní rula. Sv. 26, Kraj Podbrdský / zpracoval Emil Hradecký. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1952. 381 s.	BR 26. Podbrdsko, s. XXX
Berní rula. Sv. 27, Kraj Prácheňský. I / zpracoval Antonín Haas. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1954. 443 s.	BR 27. Prácheňsko I, s. XXX
Berní rula. Sv. 28, Kraj Prácheňský. II / zpracoval Antonín Haas. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1954. s. 449–939.	BR 28. Prácheňsko II, s. XXX
Berní rula. Sv. 3, Pražská města / zpracoval Václav Líva. Praha : Archiv bývalé země České, 1949 (Státní tiskárna). 199 s.	BR 3. Pražská města, s. XXX
Berní rula. Sv. 31, Kraj Vltavský / zpracovala Eva Lisá. Praha : Státní nakladatelství učebnic, 1951. 360, [2] s.	BR 31. Vltavsko, s. XXX
Berní rula. Sv. 32, Kraj Žatecký. I / zpracovala Marie Lišková. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1954. 341 s.	BR 32. Žatecko I, s. XXX
Berní rula. Sv. 33, Kraj Žatecký. II / zpracovala Marie Lišková. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1954. s. 347–771.	BR 33. Žatecko II, s. XXX
Berní rula. Sv. 34, Kladsko / zpracovala Marie Ryantová. Praha : Národní archiv, 2007. 229 s.	BR 34. Kladsko, s. XXX
Berní rula. Sv. 5, Kraj Bechyňský I/2. část / zpracovaly Iva Čadková a Magda Zahradníková. Praha : Národní archiv, 2013. s. 275–520	BR 5. Bechyňsko I, s. XXX
Berní rula. Sv. 6, Kraj Bechyňský II / zpracovaly Iva Čadková a Magda Zahradníková. Praha : Národní archiv, 2014. s. 523–872.	BR 6. Bechyňsko II, s. XXX
Berní rula. Sv. 7, Kraj Bechyňský III / zpracovaly Iva Čadková a Magda Zahradníková. Praha : Národní archiv, 2017. s. 875–1399.	BR 7. Bechyňsko III, s. XXX
Berní rula. Sv. 8–9, Kraj Boleslavský / zpracovali Aleš Chalupa, Jaroslav Čechura a Marie Ryantová. Praha : Státní ústřední archiv, 2001. 441 s.	BR 8–9. Boleslavsko, s. XXX
Tereziánský katastr český. Svazek 1, Rustikál (kraje A–CH) / k vydání připravili Aleš Chalupa, Marie Lišková, Josef Nuhlíček, František Rajtoral. Praha : Archivní správa ministerstva vnitra, 1964. 323 s.	TK 1, s. XXX
Tereziánský katastr český. Svazek 2, Rustikál (kraje K–Ž) / k vydání připravili Aleš Chalupa, Marie Lišková, Josef Nuhlíček, František Rajtoral. Praha : Archivní správa ministerstva vnitra ČR, 1966. 524 s.	TK 2, s. XXX

Bibl. citace (kompletní)	Bibl citace (zkrácená)
Tereziánský katastr český. Svazek 3, Dominikál / k vydání připravili Pavla Burdová, Dagmar Culková, Eliška Čáňová, Marie Lišková, František Rajtoral. Praha : Archivní správa ministerstva vnitra ČSR, 1970. 653 s.	TK 3, s. XXX
Schaller, Josef František Jaroslav: Beschreibung der königl. Haupt- und Residenzstadt Prag sammt allen darinn befindlichen sehenswürdigen Merkwürdigkeiten. Dritter Band, Die Altstadt, oder das I. Hauptviertel der Stadt Prag. Prag: gedruckt bey Franz Gerzabeck, im St. Galli-Kloster, 1796. [16], 754, [18] s., 2 obr. příl.	Schaller, Prag 3, s. xxx
Schaller, Josef František Jaroslav: Beschreibung der königl. Haupt- und Residenzstadt Prag sammt allen darinn befindlichen sehenswürdigen Merkwürdigkeiten. Wierter und lezter Band, Die Neustadt, oder das II. Hauptviertel der Stadt Prag sammt dem Wischehrad. Prag: gedruckt bey Franz Gerzabeck, im St. Galli-Kloster, 1797. [16], 500, [11] s., 3 obr. příl.	Schaller, Prag 4, s. xxx
Schaller, Josef František Jaroslav: Beschreibung der königl. Haupt- und Residenzstadt Prag sammt allen darinn befindlichen sehenswürdigen Merkwürdigkeiten. Zweyter Band. Mit Kupfern. Die Kleinseite, oder das III. Hauptviertel der Stadt Prag. Prag: gedruckt bey Franz Gerzabeck, im St. Galli-Kloster, 1795. [10], 367, [7] s., [1] obr. příl.	Schaller, Prag 2, s. xxx
Schaller, Josef František Jaroslav: Beschreibung der königlichen Haupt und Residenzstadt Prag sammt allen darinn befindlichen sehenswürdigen Merkwürdigkeiten. Erster Band. Prag: gedruckt bey Franz Gerzabeck, in der eisernen Thür, 1794. [16], 534, [17] s., [1] obr. příl.	Schaller, Prag 1, s. xxx
Schaller, Josef František Jaroslav: Topographie des Königreichs Böhmen. Achter Theil, Berauner Kreis. [Prag : K.k. Normalbuchdruckerei, Wenzel Piskaczek Fakt., 1788]. [8], 224, [3] s.	Schaller 8, s. xxx
Schaller, Josef František Jaroslav: Topographie des Königreichs Böhmen. Dreyzehnter Theil, Budweiser Kreis. Prag und Wien : Schönfeldchen Handlung, 1789. [10], 203, [2] s.	Schaller 13, s. xxx
Schaller, Josef František Jaroslav: Topographie des Königreichs Böhmen. Dritter Theil, Prachiner Kreis. Prag : K.k. Normalbuchdruckerei, Wenzel Piskaczek Fakt., 1786. [12], 258 s.	Schaller 3, s. xxx
Schaller, Josef František Jaroslav: Topographie des Königreichs Böhmen. Eilfter Theil, Chrudimer Kreis. Prag und Wien : Schönfeldchen Handlung, 1789. [10], 195, [2] s.	Schaller 11, s. xxx

Bibl. citace (kompletní)	Bibl citace (zkrácená)
Schaller, Josef František Jaroslav: Topographie des Königreichs Böhmen. Erster Theil, Rakonitzer Kreis. Prag : K.k. Normalbuchdruckerei, Wenzel Piskaczek Fakt., 1785. [12], 236, [2] s.	Schaller 1, s. xxx
Schaller, Josef František Jaroslav: Topographie des Königreichs Böhmen. Fünfter Theil, Leutmeritzer Kreis. Prag : K.k. Normalbuchdruckerei, Wenzel Piskaczek Fakt., 1787. [7], 308, [4] s.	Schaller 5, s. xxx
Schaller, Josef František Jaroslav: Topographie des Königreichs Böhmen. Fünfzehnter Theil, Königgrazer Kreis. Prag und Wien : Schönfeldch-Meissnerischen Handlung, 1790. [10], 250, [4] s.	Schaller 15, s. xxx
Schaller, Josef František Jaroslav: Topographie des Königreichs Böhmen. Neunter Theil, Pilsner Kreis. [Prag : K.k. Normalbuchdruckerei, Wenzel Piskaczek Fakt., 1788]. [6], 231, [4] s.	Schaller 9, s. xxx
Schaller, Josef František Jaroslav: Topographie des Königreichs Böhmen. Sechster Theil, Czaslauer Kreis. Prag : K.k. Normalbuchdruckerei, Wenzel Piskaczek Fakt., 1787. [6], 238, [4] s.	Schaller 6, s. xxx
Schaller, Josef František Jaroslav: Topographie des Königreichs Böhmen. Sechzehnter und letzter Theil, Bidschower Kreis. Prag und Wien : Schönfeldch-Meissnerischen Handlung, 1790. [4], 159, [4] s.	Schaller 16, s. xxx
Schaller, Josef František Jaroslav: Topographie des Königreichs Böhmen. Siebenter Theil, Saatzer Kreis. Prag : K.k. Normalbuchdruckerei, Wenzel Piskaczek Fakt., 1787. [8], 224, [3] s.	Schaller 7, s. xxx
Schaller, Josef František Jaroslav: Topographie des Königreichs Böhmen. Vierter Theil, Bunzlauer Kreis. Prag : K.k. Normalbuchdruckerei, Wenzel Piskaczek Fakt., 1786. [6], 317, [3] s.	Schaller 4, s. xxx
Schaller, Josef František Jaroslav: Topographie des Königreichs Böhmen. Vierzehnter Theil, Taborer Kreis. Prag und Wien : Schönfeldchen Handlung, 1790. [8], 156, [3] s.	Schaller 14, s. xxx
Schaller, Josef František Jaroslav: Topographie des Königreichs Böhmen. Zehnter Theil, Kaurzimer Kreis. Prag und Wien : Schönfeldchen Handlung, 1788. [8], 373 s.	Schaller 10, s. xxx
Schaller, Josef František Jaroslav: Topographie des Königreichs Böhmen. Zweyter Theil, Ellbogner Kreis. Prag : K.k. Normalbuchdruckerei, Wenzel Piskaczek Fakt., 1785. [16], 248, [4] s.	Schaller 2, s. xxx

Bibl. citace (kompletní)	Bibl. citace (zkrácená)
Schaller, Josef František Jaroslav: Topographie des Königreichs Böhmen. Zwölfter Theil, Klattauer Kreis. Prag und Wien : Schönfeldchen Handlung, 1789. [10], 162, [2] s.	Schaller 12, s. xxx
Sommer, Johann Gottfried: Das Königreich Böhmen: statistisch-topographisch dargestellt. Bd. 1, Leitmeritzer Kreis. Prag : J. G. Calve, 1833. 451 s.	Sommer 1, s. xxx
Sommer, Johann Gottfried: Das Königreich Böhmen: statistisch-topographisch dargestellt. Bd. 10, Taborer Kreis. Prag : J. G. Calve, 1842. 350 s.	Sommer 10, s. xxx
Sommer, Johann Gottfried: Das Königreich Böhmen: statistisch-topographisch dargestellt. Bd. 11, Časlauer Kreis. Prag : J. G. Calve, 1843. 457 s.	Sommer 11, s. xxx
Sommer, Johann Gottfried: Das Königreich Böhmen: statistisch-topographisch dargestellt. Bd. 12, Kauřimer Kreis. Prag : J. G. Calve, 1844. 426 s.	Sommer 12, s. xxx
Sommer, Johann Gottfried: Das Königreich Böhmen: statistisch-topographisch dargestellt. Bd. 13, Rakonitzer Kreis. Prag : J. G. Calve, 1845. 350 s.	Sommer 13, s. xxx
Sommer, Johann Gottfried: Das Königreich Böhmen: statistisch-topographisch dargestellt. Bd. 14, Saazer Kreis. Prag : J. G. Calve, 1846. 364 s.	Sommer 14, s. xxx
Sommer, Johann Gottfried: Das Königreich Böhmen: statistisch-topographisch dargestellt. Bd. 15, Elbogner Kreis. Prag : J. G. Calve, 1847. 442 s.	Sommer 15, s. xxx
Sommer, Johann Gottfried: Das Königreich Böhmen: statistisch-topographisch dargestellt. Bd. 16, Berauner Kreis. Prag : J. G. Calve, 1849. 402 s.	Sommer 16, s. xxx
Sommer, Johann Gottfried: Das Königreich Böhmen: statistisch-topographisch dargestellt. Bd. 2, Bunzlauer Kreis. Prag : J. G. Calve, 1834. 458 s.	Sommer 2, s. xxx
Sommer, Johann Gottfried: Das Königreich Böhmen: statistisch-topographisch dargestellt. Bd. 3, Bidschower Kreis. Prag : J. G. Calve, 1835. 366 s.	Sommer 3, s. xxx

Bibl. citace (kompletní)	Bibl. citace (zkrácená)
Sommer, Johann Gottfried: Das Königreich Böhmen: statistisch-topographisch dargestellt. Bd. 4, Königgrätzer Kreis. Prag : J. G. Calve, 1836. 424 s.	Sommer 4, s. xxx
Sommer, Johann Gottfried: Das Königreich Böhmen: statistisch-topographisch dargestellt. Bd. 5, Chrudimer Kreis. Prag : J. G. Calve, 1837. 324 s.	Sommer 5, s. xxx
Sommer, Johann Gottfried: Das Königreich Böhmen: statistisch-topographisch dargestellt. Bd. 6, Pilsner Kreis. Prag : J. G. Calve, 1838. 422 s.	Sommer 6, s. xxx
Sommer, Johann Gottfried: Das Königreich Böhmen: statistisch-topographisch dargestellt. Bd. 7, Klattauer Kreis. Prag : J. G. Calve, 1839. 326 s.	Sommer 7, s. xxx
Sommer, Johann Gottfried: Das Königreich Böhmen: statistisch-topographisch dargestellt. Bd. 8, Prachiner Kreis. Prag : J. G. Calve, 1840. 498 s.	Sommer 8, s. xxx
Sommer, Johann Gottfried: Das Königreich Böhmen: statistisch-topographisch dargestellt. Bd. 9, Budweiser Kreis. Prag : J. G. Calve, 1841. 346 s.	Sommer 9, s. xxx
Palacký, František: Popis království Českého, čili, Podrobné poznamenání všech dosavadních krajůw, panství, statkůw, měst, městeček a wesnic, někdejších hradůw a twrzí, též samot a zpustlých osad mnohých w zemi České, s udáním jejich obywatelstwa dle popisu r. MDCCCXLIII wykonaného / W Praze : J.G. Kalve, 1848. 608 s.	Palacký, s. xxx

XI. Literatura

ADAM, Dušan: Analýza pozemních komunikací ve vybraném území na I. a II. vojenském mapování. Dušan Adam. In: *Historická geografie* 33, 2005, s. 71–95.

BARTOŠ, Josef: František Palacký a historická topografie. In: Dílo Františka Palackého : (1798–1876) : [sborník textů přednesených 21. června 1996 v Hodslavicích v upomínku 120. výročí úmrtí Františka Palackého. Ostrava 1996 s. 15–25.

BÍLEK, Tomáš: Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618. Praha 1882–1883.

BRŮNA, Vladimír – BUCHTA, Ivan – UHLÍŘOVÁ, Lenka: Identifikace historické sítě prvků ekologické stability krajiny na mapách vojenských mapování. Ústí nad Labem 2002.

BRŮNA, Vladimír – BUCHTA, Ivan – UHLÍŘOVÁ, Lenka: Interpretace prvků mapy Prvního a Druhého vojenského mapování. *Historická geografie* 32, 2003, s. 93–114.

HANUŠ, Oldřich Pavel: Katastry jako prameny pro studium vývoje osídlení vsí. *Časopis Společnosti přátel starožitností* 68, 1960, č. 4, s. 210–215.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan: *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*. [2. vyd.] Praha 2007.

HRADECKÝ, Emil: Tereziánský katastr. Rozbor fondu. *Sborník archivních prací* 6, 1956, č. 1, s. 105–135.

CHALUPA, Aleš: Katastry, in: *Česká diplomatika do roku 1848*. Praha 1984, s. 252–267.

CHALUPA, Aleš: Venkovské obyvatelstvo v Čechách v tereziánských katastrech (1700–1750). *Sborník Národního muzea v Praze. Řada A – Historie* 23, 1969, č. 4–5, s. 197–378.

JANOUSEK, Emanuel: *O patrimoniální správě*. Genealogické a heraldické listy 17, 1997, č. 3–4, s. 5–28.

KILIÁN, Jan, *Věnná města za třicetileté války a jejich poválečná obnova*. Sborník příspěvků z konference konané ve dnech 4.–5. května 2004. Mělník, Regionální muzeum, 2004.

KUDRNOVSKÁ, Olga: Josefské mapování Českých zemí a jeho topografický popis (s rozbohem popisu pražské sekce). *Historická geografie* 24, 1985, s. 55–103.

KUČA, Karel: I. a II. vojenské mapování na internetu. *Zprávy památkové péče* 64, 2004, č. 1, s. 69–71.

LIŠKOVÁ, Marie: Exaequatorium dominicale 1749–1790 (1860). In: Našim jubilantkám, (sborník příspěvků k poctě životního jubilea Věry Beránkové, prom. hist., PhDr. Dagmar Culkové a PhDr. Marie Liškové). Praha 200, s. 26–28.

MIKŠOVSKÝ, Miroslav – ZIMOVÁ, Růžena: Müllerovo mapování a první vojenské mapování českých zemí: (se zřetelem k digitalizaci a centrální evidenci map v Česku). In: *Historická krajina a mapové bohatství Česka, prameny, evidence, zpřístupňování, využívání*. Praha, 25. ledna 2006. Praha 2006, s. 14–25.

NOVOTNÁ, Eva: Třetí vojenské mapování – vybrané problémy katalogizace. *Z dějin geodézie a kartografie* 17, 2014, s. 292–305.

NOVOTNÝ, Jaroslav: Zdanění českých měst podle katastru z r. 1654–1757: materiály k hospodářským dějinám českých měst v době pobělohorské. Praha 1929.

PEKAŘ, Josef: České katastry: 1654–1789: Se zvláštním zřetelem k dějinám hospodářským a ústavním. 2. vyd. Praha 1932.

PLACHT, Otto: *České daně 1517–1652*. V Praze 1924.

Poddanská města v systému patrimoniální správy (Sborník příspěvků z konference v Ústí nad Orlicí 12.–13. září 1995). Ústí nad Orlicí, Státní okresní archiv Ústí nad Orlicí 1996.

PROFOUS, Antonín: Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. I–III, Praha 1947–1951.

PROFOUS, Antonín – SVOBODA, Jan: Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. IV, Praha 1957.

PRUCHOVÁ, Tereza: Vojensko-topografický popis I. vojenského mapování jako badatelský pramen. In: *Brdy, krajina, historie, lidé*. V Praze 2018, s. 41–45.

ROUBÍK, František: Přehled vývoje vlastivědného popisu Čech. Praha 1940.

ROUBÍK, František: *Soupis a mapa zaniklých osad v Čechách*. Praha 1959 (Studie a prameny; sv. 17; Práce ČSAV. Sekce historická)

ŘEZNÍČEK, Michal: K otázce skutečného využití dotazníků pro text Schallerovy Topografie. *Studia historica Brunensia* 68, 2021, č. 1, s. 115–123.

SEMOTANOVÁ, Eva: František Palacký a historická geografie. In: *František Palacký: dějiny a dnešek: 1798–1998 : sborník z jubilejní konference*. Praha 1999, s. 189–197.

SEMOTANOVÁ, Eva: *Historická geografie Českých zemí*. 2. aktual. vyd., Praha 2002. (Práce Historického ústavu AV ČR. Řada A. Monographia. 16.)

SEMOTANOVÁ, Eva: První staletí evropských topografických a historickogeografických prací. *Studia historica Brunensia* 68, 2021, č. 1, s. 31–52.

SVOBODA, Jan – ŠMILAUER, Vladimír: Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. V. dodatky k dílu Antonína Profouse, Praha 1960.

ŠIMŮNEK, Robert: *Obraz šlechtického panství v Čechách 1500–1750*. Praha : NLN, Nakladatelství Lidové noviny: Historický ústav 2018.

ŠTOURAČOVÁ, Jiřina: *Vývoj správních institucí českého státu 1526–1848*. Brno, Masarykova univerzita 2014.

SLAVÍK, František Augustin: O popisu Čech po třicetileté válce. *Zprávy zemského archivu království Českého* 3, 1910, s. 17–114.

STARA, Alois Karel: *Historické okolnosti vzniku "Berní ruly"*. Genealogické a heraldické listy 27, 2007, č. 1, s. 60–64.

UHLÍŘOVÁ, Lenka – BRŮNA, Vladimír: Soubory prvního a druhého vojenského mapování v prostředí geografického informačního systému. *Český časopis historický* 100, 2002, č. 2, s. 493–495.

VALENTA, Aleš, Grauparova mapa velkostatku Jilemnice: doba a okolnosti vzniku, otázka autorství, analýza obsahu. Vrchlabí : Správa Krkonošského národního parku 2016.

VICHROVÁ, Martina – ČADA, Václav: Některé výjimečné vlastnosti projektu II. vojenského mapování na území Čech, Moravy a Slezska. *Z dějin geodézie a kartografie* 14, 2010, s. 21–36.

ZÁŘICKÝ, Aleš – ZÁVODNÁ, Michaela: Topografové zlaté éry historické topografie v českých zemích. In: *Historik a literát v provincii Ostrava* 2015 s. 76–85.

XII. Obrazová příloha